

(המשך מעמוד 25)

ני. שיתקיים באוניברסיטה העברית בירושלים.

סגיר הוא בין הישראלים היחידים המתעסקים בפוליטיקה של דרום-אפריקה. ונחשב שמוחה בתחומו.

בחדר העבודה שלו אפשר למצוא מלבד ארכיון ענק, גם מיבחר מכובד של ספרים שונים על דרום-אפריקה. על הקיר שמעל לשלחן העבודה תלויה תמונת צבע של סגיר עם כמה נשים שחורות. תמונה שצולמה בעת טקס הכתרתו של מלך סוויילאנז, שהיא מדינה עצמאית. על קיר אחר תלויה מפה של דרום-אפריקה. ביתו אינו מקושת במה כרות מארץ זו. מכיוון שגורש ונאלץ לעזוב את המדינה בבהילות, לא היה לו פנאי לערוך קניות.

סגיר מותח ביקורת על יחסי ישראל עם דרום-אפריקה. אך עם זאת, הוא מסביר ש"אין להגזים בחשיבותם של יחסים אלה. הוא טוען שהעולם המערבי אינו מנתק את קשריו עם המדינה הגיענית. מכיוון שאיש, בעצם אינו מאמין שהשחורים ינצחו בקרוב ויעלו לשלטון.

הוא מזוהר את הישראלים מפני הידרדרות שטחים הכבושים, שיכולה להוביל למצב דומה לזה הקיים בדרום-אפריקה. שמונה חודשים אחרי שגורש משם, ממשיך סגיר להתעדכן בכל מה שנעשה במדינה זו. הוא מנוי על כמה עיתונים וממלא את

"הטריק שלהם הוא לא להאריך אשרות עבודה ואשרות שהיה לעיתונאים זרים, כדי שלא יכתבו מה שקורה באמת"

הארכיון שלו בחומר עדכני. הוא מתכנן לכי תוב ספר על דרום-אפריקה. ואחר-כך לכי תוב את עבודת הדוקטורט שלו. את פרנסתו הוא מוצא בניתיים, בעיתונות, למרות שהוא נושא עינוי אל האקדמיה, ולא אל השלב העליון בסולם העיתונאי.

איך הגעת לדרום-אפריקה?

בספטמבר 1983 הייתי סטודנט באוניברסיטה העברית בירושלים, וכתבתי עבודה שעסקה כסיוס כוויים לשינוי בדרום-אפריקה. בשלב מסוים החלטתי לעשות דוקטורט על דרום-אפריקה, אבל רציתי להקדים את עבודת-השטח לעבודה התיאורטית.

רצית לנסוע לשם?

כן, ואז עלה הרעיון גם לרווח משם לעיתונות.

לא היית עיתונאי לפני כן?

לא, אבל כשביקשתי ויזה לדרום-אפריקה, כתיקשתי כעיתונאי של העיתון חדשות ושל קול-ישראל. זו הייתה המטרה. אחר-כך עברתי לעיתון הארץ, וכל הדיוח נעשה לעיתון הזה.

וקיבלת ויזה בלי בעיות?

כן, זה היה במאי 1984. המהומות התחילו בספטמבר אותה שנה, ואז כבר לא קיבלו עיתונאים חרשים לתוך דרום-אפריקה.

ברדך בציציותיך לפני שנתנו לך ויזה?

לא יכלו לברוק, אבל התבססו על הנחה, שהייתה מוצדקת, שאדם שיושב בתוך הארץ ייזהר יותר ויהיה יותר יסודי בדיווח שלו.

הם ידעו שאתה אוסף הומר לעבר דת דוקטורט?

כן, אבל לא ידעו בדיוק מה הנושא. כשהגעת, הומנתי לפגישת היכרות עם הממונה על כתבי-החוץ במישר-החוץ של דרום-אפריקה. ישבנו במסעדה בפרטוריה, והוא שאל איך אני יכול להתפרנס אם אני רק פריילאנס, ומה אני עושה חוץ מאשר לרווח לעיתון בארץ. אמרתי לו ש"באתי לעשות מחקר על ההיסטוריה של העיתונות בדרום-אפריקה. האמת היא ששיקרתי רק במילה אחת, כי הנושא שלי היה הפוליטיקה של העיתונות. למולי, מצאתי עבודה אחרי שישה חודשים.

איזו עבודה?

הייתי המנהל הארצי של אירגון הסטודנטים היהודיים בדרום-אפריקה. וזה נתן לי ראייה לתוך הקהילה היהודית. עכשיו אני מבין את הרילמה שלהם ואת הישגיהם.

כשהייתי שם הצלחתי לאסוף המון חומר, ויש לי ארכיון לדוקטורט שהוא הסרת-קדים בעולם — ואני מדבר על חומר ראשוני, לא רק על ספרים.

למה בחרת דווקא בדרום-אפריקה?

אני היחיד בארץ שחקר את הפוליטיקה של דרום-אפריקה. כסטודנט לפוליטיקה, ררוס-אפריקה היא מקום שאפשר למצוא בו הכל, כמעט כמו בישראל. זה מיכה-הזבח למחקר. כל תופעה פוליטית ישנה בדרום-אפריקה.

מה משך אותך לשם?

היה גם מימד אישי כנסיעה שלי לשם. היתה לי חברה דרום-אפריקאית בזמנו. זה היה אולי הטריגר, אבל כחוקר אני חושב שזה מרתק, מי עיין וקשה. היה קשה גם לרווח, כי כשמדווחים על קונפליקט חברתי-פוליטי מארץ לארץ, זה מאוד מסוכן. רואים את זה כשקוראים מאמרים בחו"ל על מה שקורה בארץ. מסוכן מאוד להעביר לחברה אחת תפיסות, תרבויות או מושגים מחברה אחרת, ולכן יש הרבה כישלונות. לי היה מאוד מרתק, ככתב-חוץ, היה לי יתרון, שהיו לי טכניקות-מחקר. כשמגיע כתב-חוץ לדרום-אפריקה, אם הוא רציני, הוא קרא שלושה ספרים. רובם לא עשו אפילו את זה. לי היה רקע יותר רחב.

אבל בדרך-כלל יש פער מאוד גדול בין מחשבה של עיתונאי לבין מחשבה של איש אקדמיה. אנשי אקדמיה בדרך-כלל מאוד מרוחקים מן המציאות.

זה נכון, אבל אני לא רוצה להמשיך לחלק קומפלימנטים לעצמי. וזהו בעצם הרילמה האמיתית. החוכמה היתה לנצל את הקשר שבין האי-קדמיה לעיתונות — ואני ניצלתי.

איפה גרת?

ביוהנסבורג. הגעתי לבר, לא הכרתי אף אחד חוץ מההורים של החברה שלי, והם היו החברים הכי טובים שלי שם, גם כשהיא כבר לא היתה חברה שלי.

כשכתבת משם, התרכזת בנושא מסוים?

לא. עכשיו בדיוק עשיתי סטיסטיקה קטנה לקראת הרצאה שאני מכין, וראיתי שפירסמתי 115 מאמרים במשך השנתיים, והם מתחלקים בחלוקה סכימטית כך: 18 מאמרים על המהומות והמשבר הפוליטי; 15 על תיאור החברה והשיטה; 15 שהם סידרה נאות נושא, שנקראה יומן בשחור-לבן; 14 על הפוליטיקה הלבנה ועמדות הלבנים, 16 על הפוליטיקה השחורה ותביעות השחורים, כש-4 מתוכם עסקו ישירות בקונגרס הלאומי האפריקאי, שהוא האירגון של גלסון מנדלה; 8 עסקו בפרפורמט; 4 בכלכלה וסנקציות;

"צד לי שהחלטת הממשלה באה בעיקבות לחצים בקונגרס האפריקאי, ולא כתוצאה מהכרעות בנימוח אמיתיות"

6 בקהילה היהודית; 3 ביחסי ישראל דרום-אפריקה.

המסקנה שלי מהמימצא הזה היא, שעשיתי מה שלרעתי כתב-חוץ צריך לעשות — לעסוק במימדים החשובים כפי שהוא רואה אותם.

המאמרים שלך היו אישיים?

הם לא היו כתובים בגוף ראשון. צריך להיצמד לעובדות ולאירועים כפי שהתרחשו בצורה מאוד קשוחה, אבל כל אחד מהכותבים, ככל נושא, כר תב על סמך ההיסטוריה האישית שלו, הרקע, הערכים, האופי וכו'. לרעתי, עיתונאי שאומר ש"הוא כותב אובייקטיבית, הוא שרלטן או טיפש.

מראש לא הלכת לביוון הדיוח הרי בש?

אין דבר כזה. כמה שבועות לפני שגורשתי הודיעו לואי, לג'נרש לאינפורמציה, שיש כתב-ביחץ הכותבים כתיבה אדיטוריאלי במרכאות. שנינו יודעים מה זה, ואני מודה באשמה: זה תיאור נושא, הבאת עובדות, תוך חייון דיעה בסוף. אני מודה באשמה. כתב-חוץ צריך לפרש את האירועים עבור הקורא שלו. הוא הציגור שלהם למה שקורה באותה ארץ. צריך לעשות הכל בצורה הוגנת וצמודה לעובדות.

היית ריץ אחרי המאורעות?

לא הייתי ריפורטר.

גם בתקופה הסוערת של המהומות לא רצת?

כבר ביולי 1985, שישה חודשים אחרי שהגעתי, לא ניתן היה לגשת לאזורי המהומות. זה גם לא היה תפקידי. התבססתי בעיקר על שיחת עם אנשים ועל העיתונות באנגלית.

סגש את מנהיגי השחורים?

דיברתי איתם מדי פעם בטלפון. לא צריך גם להגזים בחשיבות של ישראל שם. לפני שגורשתי, כמעט שהשגתי ראיין עם רס"מ מונר טוטו. מישוהו סידר לי ראיין איתו. אבל אני לא מתלהב מהטוטו, הוא לא מעניין. הוא יציר

התיקשורת האפריקאית, אין לו קהל תומכים בדרום-אפריקה. הוא אישיות כנסייתית, והוא מניא את החלל של מנדלה והאחרים, שאינם. אבל הוא כהחלט מנהיג לגיטימי.

פגשת את ויני מנדלה, אשתו של גלסון מנדלה?

לא, אי-אפשר לפגוש אותה. גם לא היתה לי יומרה להביא סקופים וראיונות אקסקלוסיביים. הייתי דוקטורנט, שישב שם לצרכי עבודת-דוקטורט, וכבר-כך אנב כתבתי מאמרים לעיתונות ביש-ראל.

הכי חשוב היה המחקר שלי, אחר-כך העבודה, כי קיבלתי את המשכורת, ורק אחר-כך העיתונות.

אז איך הגעת למצב שיגרשו אותך?

הם טענו שהמאמרים שלי גרמו נזק קיצוני לדרום-אפריקה, ושלמעשה קידמתי את המטרות, היעדים והאישים של הקונגרס הלאומי האפריקאי. ההגבלות שהוטלו בהדרגה על הדיוח מדרום-אפריקה הכניסו אותי לקו האדום. אני לא השתניתי לכל אורך הדרך.

אתה רוצה לומר שאתה נשאת בקו שלך וגורשת, ועיתונאים אחרים שלא גורשו פשוט התקפלו?

לא. רוב העיתונאים כותבים ריזוח, ובדיוח אתה לא מספר שנרגו 8 אם נהרגו רק 6. אז אתה לא מסתבר, אתה מעביר את מה שקרה. מבחינת השטח, יותר קשה להיות ריפורטר, ומבחינת הסיכון הממשלתי זה יותר קל.

הטריק הרישמי שלהם הוא לא להאריך אש"רות עבודה ואשרות-שהייה לעיתונאים זרים, כדי שלא יכתבו מה שקורה באמת. כשמחליטים ש"מישהו עבר את הגבול, אז לא מאריכים לו את האשורה, והגבול שונה מאחד לשני.

אם זה ישראלי, שטיפטף כל שבוע שני מאמרים לעיתון שלו וזה היה רע להם, אז מעיפים אחד וסותמים את הפה. אבל אם מדובר ב-50 כתבים שכותבים לעיתונים בארצות-הברית, ומי תוכם שלושה ביקורתיים במיוחד, אז מעיפים את השלושה.

אני חשבתי שהיחסים בין ישראל לדרום-אפריקה מגינים עליי. בשלב מסוים הם הגיעו למסקנה, שאם יסתמו לי את הפה יהיה רעש יומיים, אבל יהיה שקט מבחינת הדיוח.

היה משהו ספציפי שהרגיז אותם, שהיה העילה לגירושי?

אולי מאמר אחד שכתבתי על ויני מנדלה. היה עוד רבר, בשבועיים שאחרי ההגבלות גינתי בצורה חריפה את ההגבלות על העיתונות, והדי גמתי מה אסור להגיד — וכך עברתי על החוק. אבל קשה להצביע על מה, משהו מיוחד שהרגיז אותם.

הזהירו אותך?

לא, אבל כ-12 יומי, אחרי הכרזת מצב-החרום הכללי, הערכתי שיש סיכוי שיגרשו אותי, ואז הסתרתי את החומר החשוב של הדוקטורט.

איפה החבאת?

אצל אחת הסטודנטיות.

והיא לא פחדה?

לא.

למה החבאת?

כי לקח לי שנתיים לגזור את הקטעים ולתייק אותם, ומי יודע כמה מאמצים הייתי צריך להשיקיע כדי לקבל את זה בחורה מן המישרה, אם היו לוקחים את זה. כשגירשו אותי, הודעתי לשני רירי ישראל ולעורך-הדין שלי שאם יחרימו את המיזורה שלי בשדה-התעופה, המיזורה ששם היה כל החומר לעבודה, אני לא עולה למטוס.

איך הודיעו לך שמגרשים אותך?

בא א"י מנהל-מחוז של מישר-הפנים ביו-הנסבורג עם שני שומרי-ראש.

הם באו ורסקו בדת?

הם התקשרו למישרד וביקשו שאחכה. יחד איתי גורש כתב של ניוזוויק. הם נתנו לי ארכה של 48 שעות לעזוב. אחרי שיחה עם עורך-הדין שלי הגעתי למסקנה שאין טעם ללכת למערכה מישפטית.

למה?

הם אמרו שפג תוקפו של אישור-העבודה שלי ואני מתבקש לעזוב את הארץ, ורקו אותי על עניינים טכניים. הם סגרו, למשל, את מישרד העיתון ניו-יורק טיימס לפני חודש, ולא נותנים אישור-כניסה לעיתונאי שלהם בנימוקים טכניים.

שקלת את האפשרות לעשות בלי גא?

אבל לא בבית-המישפט שלהם. הרמתי טלפון לסוכנות רוטטר, ותוך דקות הסיפור על הגירוש שלי היה בכל העולם.

אתה העיתונאי הראשון שגורש?

לא. באוקטובר 1985 גורש כתב של ניוזוויק, באמצע יוני גורש כתב של סי-בי-אס. כ-22 ביוני גורש כתב שני של ניוזוויק, כ-24 ביוני

Dear Sir

RE: APPLICATION WORK PERMIT: YOURSELF

I refer to your application for the renewal of your work permit submitted to the Regional Representative of the department of Home Affairs in Johannesburg on 23 April 1986. I have to inform you that the application has been refused.

You are now required to leave the country on or before Thursday, 26 June 1986. Failure to do so may render you liable to prosecution in terms of the provisions of the Aliens Act of 1937.

Yours sincerely

J.C.G. BOTHA
MINISTER OF HOME AFFAIRS

צויהגירוש של סגיר. הם רק מסרבים להאריך את אישור-העבודה.